

Mehcer'de Bir Şairin İzleri: Reşîd Eyyûb'un Şiirlerinde Vatan Hasreti ve Hüzün

Traces of a Poet in Mahjar: Homeland Longing and Sadness in the Poems of Rashid Ayyub

Fatma İPEKÇİOĞLU

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arap Dili ve Edebiyatı
Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Arabic
Language and Literature
ipekcioglufatma929@gmail.com
ORCID: 0009-0001-2795-1821

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received : 12.05.2025

Kabul Tarihi / Accepted : 12.06.2025

Yayın Tarihi / Published : 30.06.2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season : Haziran / June

Cilt / Volume: 3 • **Sayı / Issue**: 1 • **Sayfa / Pages**: 63-76

Atıf / Cite as

İPEKÇİOĞLU, F. (2025). Mehcer'de Bir Şairin İzleri: Reşîd Eyyûb'un Şiirlerinde Vatan Hasreti ve Hüzün, *Lisânî İlimler Dergisi*, 3(1), (2025), 63-76.

Doi: 10.5281/zenodo.15590352

İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / Copyright®

LİDER, Lisânî İlimler Dergisi, uluslararası, bilimsel ve hakemli bir dergidir. Tüm hakları saklıdır.
Journal of Linguistic Studies is an international, scientific and peer-reviewed journal. All rights reserved.

Dergimizde yayımlanan makaleler,
Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası (CC BY 4.0) ile lisanslanmıştır.

*The articles published in our journal are licensed under
Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).*

Öz: Bu makale, Arap edebiyatının önemli bir kolu olan Mehcer edebiyatını ve bu edebiyatın öne çıkan isimlerinden Reşîd Eyyûb'un şiirlerinde "hüzün" ve "gurbet" temalarını incelemektedir. 19. yüzyılın sonlarından itibaren Lübnan, Suriye, Filistin ve Ürdün gibi bölgelerden Amerika'ya yapılan göçler, Arap edebiyatında yeni bir edebi oluşumun doğmasına yol açmıştır. Göç eden Arap şairler, karşılaştıkları ekonomik ve sosyal sıkıntılar, memleket özlemi ve yabancılaşma gibi duygularını şiirlerine yansıtmışlardır.

Bu ortamda iki ana edebi topluluk ortaya çıkmıştır: Kuzey Amerika'da er-Râbitatu'l-Kalemiyye ve Güney Amerika'da el-Usbetu'l-Endelusiyye. Bu gruplar, göçmen Arapların edebi kimliklerini korumalarını ve yaşadıkları duyguları ortak bir dille ifade etmelerini sağlamıştır.

Reşîd Eyyûb da bu edebi çevre içinde önemli bir şair olarak öne çıkmaktadır. Şiirlerinde özellikle vatan hasreti, yalnızlık, melankoli ve mistik duygulara yer vermiş; doğa ve orman gibi temalarla sade bir yaşam özlemini dile getirmiştir. Onun şiirleri sadece Mehcer edebiyatının değil, aynı zamanda modern Arap şiirinin de önemli örnekleri arasında sayılmaktadır.

Makale, Mehcer edebiyatının tematik yapısını tanıttıktan sonra, Reşîd Eyyûb'un hayatı, edebi kişiliği ve şiirlerinde sıkça işlediği hüzn ve gurbet duygularını örneklerle analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mehcer Edebiyatı, Reşîd Eyyûb, hüzn ve gurbet

Abstract: This article examines Mehjar literature, an important branch of Arabic literature, and the themes of "sorrow" and "exile" in the poetry of one of its prominent figures, Rashid Ayyub.

Beginning in the late 19th century, migrations from regions such as Lebanon, Syria, Palestine, and Jordan to the Americas gave rise to a new literary movement within Arabic literature. Arab poets who emigrated expressed their feelings of economic and social hardship, homesickness, and alienation in their poems.

In this context, two main literary communities emerged: al-Râbiṭah al-Qalamiyyah in North America and al-'Uṣbah al-Andalusiyyah in South America. These groups helped migrant Arab writers preserve their literary identity and express their shared emotions in a common language.

Rashid Ayyub stands out as a significant poet within this literary environment. In his poetry, he frequently explored themes of longing for homeland, loneliness, melancholy, and mystical sentiments; he also expressed a yearning for a simple life through themes such as nature and forests. His poems are considered important not only within Mehjar literature but also in modern Arabic poetry.

After introducing the thematic structure of Mehjar literature, the article analyzes Rashid Ayyub's life, literary identity, and the recurring themes of sorrow and exile in his poetry with examples.

Keywords: Mehjar Literature, Rashid Ayyub, sorrow and exile

Giriş

Ortadoğu'dan ilk göç hareketleri 1854 yılında Kuzey Amerika'ya yapılmıştır. Zamanla göç hareketleri artmış ve Kuzey Amerika'daki Arap göçmenlerin sayısı 60.000'e ulaşmıştır. Bu da 1920 yılında göçmen kanununun çıkmasına ve göçün Güney Amerika'ya kaymasına sebep olmuştur (Yazıcı, 2003).

Arapların göç yoluyla Batı'yla kurdukları bağlantı bütün Arap ülkelerini kapsamına rağmen bu konudaki en büyük pay Lübnan ve Suriyelilerindir. O kadar ki Lübnan'da, fertlerinden biri Batı'da olmayan bir aile bulmak zordur (Makdîsî, 1982, s. 278). Gittikleri yerleri kendilerine vatan edinmişlerdir fakat bu, manevi kişiliklerini kaybetmelerine ve özlerini unutmalarına sebep olmamıştır. Yaşadıkları yerlere dillerini ve edebiyatlarını da taşımışlardır.

Göçü tetikleyen çeşitli sebeplere yönelik pek çok düşünce öne sürülmüş olup en önemli neden olarak kötüleşmekte olan ekonomi ve siyasi durumlar görülmüştür. Amerika'ya göç eden göçmenlerden biri olan Tevfik Zâ'ûn'un da; *"Sûriye'den ayrılanlar sadece fakirlik ve baskıdan kaçmak için göç ettiler..."* cümlesinde dile getirdiği gibi, bu durumun içerisinde yer alan insanlar göç ederek öncelikle fakirlikten kaçıyorlardı (Hasan, 1962, s. 24).

Mehcer edipleri çeşitli sebeplerle Amerika'ya göç eden kimselerdir. Gittikleri toplumda zamanla yalnızlıklar çekmeye başlayan bu şairler bir araya gelerek kendi aralarında edebi dergiler çıkarmaya başlamışlardır. Ülkelerine duydukları özlem duygusu şiirlerine de yansımıştır. Özellikle 19. yüzyılın sonlarından itibaren Lübnan, Suriye, Filistin ve Ürdün gibi Arap coğrafyalarından Amerika kıtasına yapılan büyük göç dalgası, Arap edebiyatında Mehcer Edebiyatı adı verilen yeni ve özgün bir edebi oluşumun doğmasına zemin hazırlamıştır.

Mehcer edebiyatı, farklı nedenlerin ortaya çıkarmış olduğu sonuçlardan ibarettir. Bu edebiyat, göç neticesinde ortaya çıkan kimlik, aidiyet (identity), gurbet, hürriyet, yabancılık, hasret, aşk gibi soyut duyguların somut halinin kâğıda resmedilişidir (Gemi, 2018).

Bu ekolün konuları çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliği de doğa, doğa sevgisi, hoşgörü, insanlara verilen değer gibi birbirinden farklı fakat bir o kadar da birbirleriyle bağlantılı konular oluşturmaktadır.

En çok işlenen tema makalenin de konusu olan özlem duygusudur ki bu özlem; silaya, köye, aileye olacak şekilde sınıflandırılabilir.

Mehcer ediplerinin eserlerinde işlenen diğer bir önemli konu da temel mistik eğilimler temasıdır. Hristiyanların kiliseden umut keserek kendi içlerine kapanmaları ve Tanrı'yı kendi içlerinde aramaları neticesinde bir

akım olarak beliren mistisizmin etkileri Mehcer edebiyatında açık bir şekilde varlık göstermektedir (Şimşek, 2020, s. 60).

Reşîd Eyyüb ve diğer ediplerinde rastladığımız bir diğer tema ise ormana yani tabiata yapılmış olan bir çağrıdır. Ormanda şehir yaşamı gibi karmaşık bir yapı bulunmadığı için onu çok sade ve öz görmüşlerdir. Orman teması hemen hemen her edip tarafından kullanılmış olan bir temadır.

Göçmen Arapların devam ettirdikleri edebi faaliyetler sonucunda Kuzey ve Güney Amerika'da iki tan olmak üzere iki ekol ortaya çıkmıştır. İlk olarak ve Kuzey Amerika'da ortaya çıkan ve orada faaliyet gösteren er-Rabıţatu'l-Kalemiyye (Kalem Birliği), ikincisi; Güney Amerika'da faaliyet gösteren el-Uşbetu'l-Endelusiyye'dir. Bu edebi topluluklar Mehcer edebiyatının farklı yönlerini temsil ederken, göçmenlerin üzüntülerini, toplum üzerinde yapmış oldukları gözlemlerini, kültürel yaklaşımlarını ortak konu olarak eserlerinde işlemişlerdir.

Bu edebi çevre içerisinde de öne çıkan isimlerden olan Reşîd Eyyüb, özellikle hüzn ve gurbet temalarına değindiği şiirleriyle dikkat çekmiştir. Reşîd Eyyüb'un şiirlerinde rastladığımız vatan özlemi, yalnızlık, yabancılaşma ve derin melankoli, onu sadece Mehcer edebiyatının değil modern Arap şiirinin de önemli ediplerinden biri haline getirmiştir.

Bu çalışma, Mehcer edebiyatının genel çerçevesi içinde Reşîd Eyyüb'un şiirlerinde "hüzün" ve "gurbet" temalarının nasıl işlendiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Öncelikle Mehcer edebiyatının tarihi bağlamı ve tematik yapısı kısaca ele alınacak, ardından Reşîd Eyyüb'un şiirlerinden seçilen örneklerle bu iki ana temanın şiirsel karşılıklarının tahlili yapılacaktır.

Mehcer Edebiyatı ve Tematik Yapısı

Aynı zamanda Amerika'ya göçen edipler, göçmelerinden bir süre sonra zorluk ve sıkıntılarla karşı karşıya kalmışlardır. İş bulmak, geçimlerini sürdürmek onlar için bir hayli zor olmuştur. İlk yıllarda anavatanlarını tüm özellikleriyle mehcere taşımaya özen göstermişlerdir. Giyim kuşamdan yeme içme gibi alışkanlıklarını değiştirmemek için büyük çaba göstermişlerdir.

Ancak zamanla içine girdikleri toplumun, farklı bir kültüre sahip olduğunu ve kendilerinin yabancı olduklarının farkına varmışlardır. Öyle ki kendi aralarında olan gruplaşmaları terk edip bir araya gelmişler ve edebi topluluklar oluşturmaya başlamışlardır.

Bu ekoller veya toplulukları oluşturmadaki ortak amaçları da Arap alemini olumsuzluklardan kurtarmaktır. Sanat faaliyetleriyle bu amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır. Yapılan çalışmaların artmasıyla ve bir edebi kimlik kazanmasıyla da "Mehcer Edebiyatı" ekolü ortaya çıkmıştır. Bu edebiyatın

aydınları çoğunlukta Hristiyan idi ve Amerikan ve Batı edebiyatından etkilenebilmiştir.

Bu edebiyatın temsilcileri gittikleri ülkelerde eğitimler almış, yeni edebi formlarla karşılaşmış ve bunları edebiyatlarına da yansıtmışlardır. Roman ve öykü başta olmak üzere yeni muhtevaya sahip nesir ürünlerinin edebî sahaya sürülmesi ve aynı şekilde şiirde de farklı bir tarzın geliştirilmesi çok geçmeden anavatanındaki edebiyatta da yansımaları bulmuştur (Landau, 1994, s. 85).

Ayrıca bu Arap yazarlar ülkelerinde karşılaştıkları siyasal ve sosyal sıkıntıları geride bırakarak fikirlerini özgürce ifade edebilecekleri yeni yerler bulmuşlardır. Bu özgürlük ortamı onların memleketlerinde rahatlıkla dile getiremedikleri, kadın, fakirlik, feodalite, dinî ve mezhebî meseleler gibi birçok konuda fikirlerini beyan etme rahatlığına vesile olmuştur (Landau, 1994, s. 85).

Bu fikirleri beyan etmeleri de şiirlerine taşımış oldukları temalarda çözümlenebilmektedir. Bu temalar çeşitlilik göstermekle birlikte genel olarak özgürlük, özlem, doğa ve mistik eğilimlere yoğunlaşmıştır.

Hristiyanların kiliseden umut keserek kendi içlerine kapanmaları ve Tanrı'yı kendi içlerinde aramaları neticesinde bir akım olarak beliren mistisizmin etkileri Mehcer edebiyatında açık bir şekilde varlık göstermektedir (Şimşek, 2020, s. 66).

Mehcer edebiyatçıları aynı zamanda ölüm ve sonrasındaki alemleri de eserlerine konu edinmişlerdir. Mîhâîl Nu'ayme ve İliyyâ Ebû Mâdî Mevlana gibi ölümün güzelliğine inanmışlardır (Yazıcı, 2022, s. 100).

Mehcer edebiyatının fikir hayatında üç ismin büyük rol oynadığı kabul edilir. Bunlar Cibrân Halîl Cibrân, Mîhâîl Nuayme ve Emîn er-Reyhânî'dir. 1920 yılında Cibrân'ın önderliğinde bazı Lübnanlı ve Suriyeli gençlerin gayreti, Mîhâîl Nuayme, İliyyâ Ebû Mâdî, Nesîb Arîza, Reşîd Eyyûb gibi kişilerin bir araya gelmesiyle Kuzey Amerika'da er-Râbitatü'l-kalemiyye adlı bir dernek kuruldu. Derneğin resmî yayın organı Abdülmesîh el-Haddâd'ın çıkardığı *es-Sâ'ih* adlı dergiydi. Bu dergi Amerika kıtasından Arap dünyasına önemli mesajlar taşımış, birçok edip ve şairi etkilemiştir (Yazıcı, 2003).

Bu topluluğun kurulmasındaki asıl amaç Arap diline canlılık kazandırmak, edebi türleri ve ürünlerini bir araya getirmek, klasik edebiyatla bağları koparmaktır. Kalemîyye topluluğunun temaları; bireyin iç dünyasını, kişisel özgürlüğünü, yalnızlığı ön plana çıkarmaktır.

Şiiri aydınlığın karanlığa hâkimiyeti olarak gören şair ve edip Mîhâîl Nuayme vezinle kafiyeşi şiirin gereklerinden görmeyen yenilikçi tavrıyla dikkat

çeker. Genç yaşta Lübnan'dan ayrıldıkları için Arap diline tam vâkıf olamamaları sebebiyle dil hataları yapan mehcer şairlerinden biri de odur (Yazıcı, 2003).

Emin er-Reyhânî ve Cibrân Halîl Cibrân eserleri de üslup ve fikir açısından benzerlik göstermektedir. İkisi de din adamlarına karşı bir tavır sergilemiştir. Emir er-Reyhânî'nin eserlerinde de diğerlerinden farklı olarak milliyetçi bir tema ve üslup kullandığı görülmektedir.

er-Râbitatü'l-kalemiyye'ye mensup şairlerin çoğu aynı zamanda nesir yazarıydı. Onların nesirlerinde özgün, duygulu ve tasvirici bir üslûp dikkati çeker. Ateşli duyguları ve sürükleyici üslûbuyla mehcer edebiyatının en büyük şairi sayılabilecek olan gazeteci İlyâ Ebû Mâzî'nin mehcer edebiyatına getirdiği yenilik tek kafiye ve tek vezinle şiir nazmıdır (Yazıcı, 2003).

er-Râbitatü'l-kalemiyye mensuplarının aksine eski edebiyatla bağlarını koparmayan Mehcer şairlerinden biri Mes'ûd Semâha'dır. Kendisine Amerika'da "Colonel rütbesi" nişanı verilen şair klasik şiiri taklit etmiş, yenilikçi hareketlerden etkilenmemiştir (Yazıcı, 2003).

er-Râbitatü'l-Kalemiyye 1931 yılına kadar aktif olarak faaliyet göstermiş olup güderek gücünü kaybetmiştir. Bu da güney'de yeni bir cemşyet kurulmasına zemin hazırlamıştır. 1933 yılında Şükrullah el-curr tarafından tarafından el-Usbetü'l-Endelüsiyye derneği kurulmuştur (Yazıcı, 2003). Kurucuların düşünceleri Kuzey'deki dernekle olmakla beraber edebî konularda birtakım farklı görüşlere sahiptiler.

Reşîd Eyyûb'un Hayatı ve Edebi Kişiliği

Arap dünyasını etkileyen en önemli olgulardan biri, Arap edebiyatçıları'nın Batı dünyasına göç etme olgusudur. Bu edebiyatçıların en çok yöneldiği yerlerden biri ise "Amerika" olmuştur. Ancak bu göç süreci, edebiyatçıları için her zaman kolay ve sorunsuz olmamıştır. Yeni bir hayata adım atan bu yazarlar, çoğu zaman ailelerinden ve sevdiklerinden uzak, yalnız bir yaşam sürmek zorunda kalmışlardır. Onların karşılaştığı en temel sorunlardan biri, hiç şüphesiz gurbet duygusu ve memlekete, aileye, geçmişe duyulan derin özlemdir.

Özellikle Lübnanlı göçmenlerin bu alanda önemli bir yoğunluk oluşturduğu görülmektedir. Bu grup içerisinde yer alan **Reşîd Eyyûb**, gurbetin acılarını ve vatan hasretini hem şiirlerinde hem de nesirlerinde sıklıkla işleyen bir isim olarak dikkat çeker. Onun edebî eserlerinde bu temalar sadece bir arka plan değil, bizzat şiirin yüzeyine yansıyan temel duygular hâline gelmiştir.

Reşîd Eyyûb'un Hayatı ve Göç Serüveni

Reşîd Eyyûb (1871–1941), Amerikan Mehcer edebiyatı çerçevesinde

öne çıkan Lübnanlı bir şairdir. 1871 yılında Lübnan'ın Cebel bölgesindeki Biskinta kasabasında dünyaya gelmiştir. 1889 yılında Fransa'nın başkenti Paris'e göç etmiş ve burada üç yıl ikamet etmiştir. Ardından İngiltere'nin Manchester kentine geçmiş ve ticaretle uğraşarak özellikle mal ihracatı alanında faaliyet göstermiştir. Bu süreçten sonra doğduğu köye dönmüş, kısa bir süre burada kaldıktan sonra yeniden yola çıkarak Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiştir (2024, “رشيد أيوب”).

Amerika Yılları ve Edebî Ortamla Bütünleşme

Amerika'ya göç ettikten sonra ilk olarak New Orleans'a yerleşen Reşîd Eyyûb, burada ticaret alanında faaliyet göstererek sınırlı bir başarı elde etmiştir. Ancak maddî kazanç, onun edebî tatmin arayışını karşılamamıştır. Bu nedenle, daha canlı ve üretken bir edebî çevreye ulaşma ümidiyle New York'a taşınmıştır (2019, (المبادين | صدور الأعمال الشعرية الكاملة للشاعر رشيد أيوب).

Bu şehirde, dönemin önde gelen Arap asıllı yazar ve şairleriyle tanışma fırsatı bulmuş, Mehcer edebiyatının düşünsel ve sanatsal merkezine dahil olmuştur. Nihayet, 1920 yılında Cibrân Halîl Cibrân'ın öncülüğünde kurulan ve Amerikan topraklarında Arap edebiyatını temsil eden en önemli oluşumlardan biri olan Rabîta Kalemîyye'nin kurucuları arasında yer almıştır. Bu topluluk, yalnızca edebî üretimi değil, aynı zamanda kültürel kimlik, göçmenlik deneyimi ve sosyal adalet gibi temaları da içeren bir fikrî zeminde faaliyet göstermiştir.

Reşîd Eyyûb'un bu topluluk içindeki konumu, onu sadece bir şair değil, aynı zamanda göçmen Arap edebiyatının şekillenmesinde aktif rol oynayan bir entelektüel olarak da değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Edebî üretimiyle olduğu kadar, göçmen toplulukların kültürel belleğini koruma ve yeni bir edebî kimlik inşa etme çabasıyla da öne çıkan Eyyûb, Rabîta Kalemîyye'ye yön veren isimlerden biri olmuştur.

Sanat Anlayışı ve Edebî Kimliği

Reşîd Eyyûb'un şiiri yüksek bir estetik duyarlılık, sade fakat etkili bir anlatım ve güçlü bir duygusal akışla dikkat çeker. Eserlerinde iç dünyasına dair melankolik izlenimlerin yanı sıra doğa sevgisi, memleket özlemi, gurbetin acısı, savaş ve zulme karşı duyduğu tepki ile adalet ve barışa duyduğu özlem öne çıkar. Şair, zamanın zorluklarından sıkça bahsettiği için “Şikayetçi Şair” lakabıyla anılmış; “Dervîş” sıfatı ise en bilinen divanı *Ağâni'd-Dervîş* (Dervîşin Şarkıları)'dan kaynaklanmıştır.

Şiirlerinde Öne Çıkan Özellikler ve Unsurlar

Reşîd Eyyûb'un kullandığı dil, sade ama etkileyici bir yapıya sahiptir. Şiirlerinde Lübnan doğasına dair imgeler sıklıkla yer almakta; Cemâcim Vadisi,

çobanlar, yıldızlar ve bağlar gibi unsurlar, onun memleket özlemini şiirsel bir zeminde dile getirmesine olanak tanımaktadır.

Onun şiirlerinde göze çarpan temel eğilim, bireysel duygular ile kolektif deneyimi bir araya getirme çabasıdır. Eyyûb'un edebî karakteri, özellikle gurbet, özlem, melankoli ve kader gibi temaları yoğun bir duygusallıkla işlemede kendini gösterir. Bu bağlamda, şiirleri sadece estetik bir haz sunmakla kalmaz; aynı zamanda göçmenlik tecrübesinin ruhsal ağırlığını da taşır.

Eyyûb'un şiirlerinde özellikle Lübnan'ın dağlık doğasını çağrıştıran kelimeler sıkça yer almaktadır. "Cemâcim Vadisi", "bekçi çadırı", "bağlar", "dere", "sis", "yıldızlar", "bûlbûl lambası", "çobanlar", "bûlbûl", "çiftçi" ve "hasat türküleri" gibi doğa ve kırsal hayata ait imgeler onun şiirinin karakteristik unsurları arasındadır.

Edebi Mirası ve Değerlendirmeler

Eyyûb'un edebî mirası üç ana divan üzerinden şekillenmiştir: *el-Eyyûbiyyât*, *Hiyye'd-Dünyâ* ve *Ağânî'd-Dervîş*. Bu eserler 2018 yılında Beyrut'taki Bîsân Yayınevi tarafından tek cilt hâlinde neşredilmiştir. Mihâîl Nu'ayme'ye göre, Eyyûb'un *Ağânî'd-Dervîş* adlı divanı Rabîta Kalemîyye'nin kurulmasından önce kaleme alınmış olup, şairin eski bir buhran döneminden yenilik arzusunun filizlendiği bir döneme geçişini temsil etmektedir. Buna karşılık sonraki iki divanı, Eyyûb'un edebî kişiliğini çok daha isabetli biçimde yansıtmaktadır (2019, (المیادین | صدور الأعمال الشعرية الكاملة للشاعر رشيد أيوب).

Reşîd Eyyûb'un Şiirlerinde "Hüzün" Teması ve Şiir Tahlili

Reşîd Eyyûb, Mehcer edebiyatının en güçlü duygusal seslerinden biridir. Lübnan'dan göç ederek Amerika kıtasına yerleşen bu şair, gurbetin ruhunda açtığı derin yaraları, bireysel ve toplumsal bir hüzne dönüştürerek dizelerine taşımıştır. Şiirlerinde sıklıkla karşılaşılan **hüzün teması**, onun yaşadığı kültürel kopuşun, vatan özleminin ve insanî hayal kırıklıklarının edebî bir yansımasıdır. Bu tema, sadece kişisel bir duygulanım biçimi değil, aynı zamanda bir kuşağın ortak acısını dile getirme biçimi olarak da değerlendirilebilir.

Mehcer edebiyatının özelliklerinden biri olan **yurt özlemi**, Reşîd Eyyûb'un hüzün anlayışının merkezinde yer alır. Ancak onun şiirlerindeki hüzün, sadece memlekete dönme arzusu etrafında şekillenmez. Şair, bazen bir **gece sessizliğini**, bazen bir **insan kalabalığındaki yalnızlığı**, bazen de **unutulmuşluk hissini** anlatırken de hüznün farklı yüzlerini ortaya koyar. Dolayısıyla onun şiirlerinde hüzün; çok katmanlı, dinamik ve metaforlarla yüklü bir biçimde karşımıza çıkar.

” يا قلب- Ey Kalbim “

يا قلب، لا تجزع إذا ما خانك الأمل

فالدهر ذو وجهين: بشرٌ ومُستَلَبٌ

Ey kalbim, üzülme, eğer umut seni terk ederse
Çünkü zaman iki yüzlüdür: bazen sevinç, bazen yıkımdır

إن جاز قومك لا تأسف على وطن

فالوطن حيث يكون العدل ينتسب

Eğer halkın sana zulmederse, vatana üzülme
Çünkü vatan, adaletin olduğu yerdir

ما كنت في وطني إلا غريبٌ دجّ

واليوم في غربتي ألقى به الطرب

Ben kendi vatanımda bile karanlıkta kalmış bir yabancıydım
Bugünse gurbetimde huzuru buluyorum

الناس لا عدلَ فيهم، لا وفاءَ لهم

فاغرب إذا شئت عنهم حيث تنتسب

İnsanlarda ne adalet var ne de sadakat
O halde istersen, onlardan uzaklaş; nereye ait hissediyorsan oraya git

Şiir, kalbe hitap ederek kişinin içsel olan konuşmasıyla başlamaktadır. Şiirin genel teması, umut kırıklığı, adalet arayışı, aidiyet hissi ve gurbettir (insanlardan uzaklaşma).

Umud Kırıklığı

İlk beyitte geçen فالدهر ذو وجهين: بشرٌ ومُستَلَبٌ - Çünkü zamanın iki yüzü vardır: sevinç ve kayıp ifadelerinde şair kalbini, zamana karşı uyarır. Çünkü zamanın hem güzellik hem de kayıplarla dolu olduğunu belirtir. Zaman (الدهر), klasik şiirde olduğu gibi hem nimet hem de musibet getirendir.

Adalet ve Vatan Algısı

Şairin kullanmış olduğu “vatan” ve “adalet” kavramları birbiriyle bağlantılı olup, şair “vatan” sadece coğrafi bir konum olarak değil adaletin de mevcut olduğu bir yer olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşım mehcere edebiyatında sıkça rastlanan bir yaklaşımdır. Bu da göç edenlerin göç sebepleri arasında adalet ve huzursuz ortamdan kaçış olmasıdır. Göç edilen yer; huzur, adalet, özgürlük sağlıyorsa “vatan”dır.

Hüzün

İlk beyitte de geçen “إذا ما خانتك الأمل” “Eğer umut seni terk ederse” ifadesi, Reşîd Eyyûb’un hayal kırıklığını tanımlamaktadır. Fakat bundan önce olası bir durum karşısında ona “لا تجزع” ifadesiyle teselli vermektedir. Ne olursa olsun üzülmeye, sarsılmaya demektir. Kalbini sükûnete çağırılmaktadır.

Kendi Yurdunda Yabancı Hissetme/ Yalnızlık

Şair, **ait hissetmediği** bir vatanla yüzleşmiş; kendi toprağında dahi **karanlıkta kalmış bir yabancı** gibi yaşamıştır. İlginçtir ki şimdi gerçek anlamda “gurbet”te olmasına rağmen **bir tür rahatlık ve neşe hissetmektedir**. Bu durum, bireyin fiziksel değil, **ruhsal olarak** nerede huzur bulduğuna dair derin bir sorgulamadır.

Güven Kırıklığı

Son beyitte de ilk beyitteki gibi kalbine bir yönlendirme yapmaktadır. Uzaklaşmasını önermektedir ki bu uzaklık hem fiziksel ve zihinsel bir uzaklıktır. İlk başta zamanın iki yüzlü olduğundan bahsederken son beyitte de insanların güvenilmez olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşım da kendi hayatından bir ders aldığını ve bunu bir şiir olarak görüp şiirlerine de yansıtmıştır.

Şiirdeki Sanatlar

Hitap sanatı: Şair “Yâ Kalbû” diyerek içsel bir konuşma kurar.

Zıtlık/ Tezat: “Büşr” (sevinç) ve “müstelab” (yıkım) arasında, “vatan” ve “gurbet” arasında zıtlık kurulmuştur.

Kişileştirme: “Zamanın iki yüzü vardır.” Zaman yani “زمن” ifadesini iki yüzlü bir varlık gibi tasvir etmiştir.

İstiare: Kalp, umut, vatan gibi kelimeler doğrudan anlamlarının ötesine taşınır.

“**Vatana Özlem – الحنين إلى الوطن**”

بَكَتْ عَيْنِي فَذَكَّرَنِي الْبُكَاءُ

عُيُونًا لَا تَقَارِفُهَا الدُّمُوعُ

Gözüm ağladı, gözyaşı bana hatırlattı
Gözleri ki, gözyaşı onlardan hiç ayrılmaz

وَدَارًا كُنْتُ أَحْسَبُهَا مَقَامِي

فَأَصْبَحَتِ الدَّهْوَرُ بِهَا تَبِيعُ

Bir yurt ki, onu meskenim sanırdım
Zamanla orası satılık hale geldi

تَنَازَعَنِي الْحَنِينُ إِلَى ثَرَاهَا

وَحُبُّ لَا يُطَاقُ لَهُ نُزُوعُ

Toprağına duyduğum özlem beni çekiştiriyor
Ve dayanılmaz bir sevgiye yönelme arzusu

فَأَيَّ الدَّارِ؟ أَيْنَ الْأَهْلِ؟ قَفَرُ

كَأَنَّ الْأَرْضَ قَدْ مَاتَتْ جُمُوعُ

Nerede o yurt? Nerede o halk? Çöle dönmüş
Sanki yeryüzü topluca ölmüş gibi

Şiir, gözyaşıyla başlayan ilk dizesiyle hem bireysel hem de kaybedilen vatan sembolünü bize göstermiştir ve hüzün atmosferi kurmuştur. Bu duygu ilerleyen beyitlerde içten bir hasret ve yalnızlık duygusuna dönüşmektedir. Genel teması da vatan hasreti, yalnızlık, zamanın getirdiği değişimdir.

Hüzün ve İçsel Acı

Şair, şiirin ilk dizesi olan “بَكَتْ عَيْنِي فَذَكَّرَنِي الْبُكَاءُ” (“Gözüm ağladı, gözyaşı bana hatırlattı”) ifadesiyle, bireyin yoğun duygusal durumunu okuyucuya doğru-
dan geçirmektedir. Buradaki “**gözyaşı**”, sadece fiziksel bir tepki değil; geç-
mişe, kayıplara ve özleme dair çağrışımların tetikleyicisidir. Ağlamak, bir hafıza fiilidir.

Ayrıca şiirin ilk kelimesi veya cümlesi şiirin tematik yönünü belirleyen en güçlü göstergedir. Burada da gözyaşı hem bireysel kederin hem de vatan kaybının sembolü hâline gelmektedir.

Süreklilik

İkinci dizede yer alan “عَبُونًا لَا تَفَارِقُهَا الدَّمْعُ” (“Gözleri ki, gözyaşı onlardan hiç ayrılmaz”) ifadesi, acının geçici değil kalıcı olduğunu vurgular. Fakat bu acı şaire ait olan bir acı iken bunu genel bir durummuş gibi yansıtmıştır okuyucuya. Bu dizelerle beraber şairin yalnızca bir anlık melankoli yaşamadığını, sürüp giden bir yas hali içinde olduğunu görürüz.

Vatan ile Kurulan Bağ ve Zamanın Onu Değiştirmesi

“وَدَاؤًا كُنْتُ أَحْسَبُهَا مَقَامِي” (“Bir yurt ki, onu meskenim sanırdım”) ifadesinde, yurt bir mekândan öte, aidiyetin, güvenliğin ve kimliğin taşıyıcısı olarak anlamlandırılmıştır. Ancak bu yurt zamanla şair için bir “**satılık nesneye**” dönüşür.

“فَأَصْبَحَتِ الدَّهْوَرُ بِهَا تَبِيعٌ” – “Zamanla orası satılık hale geldi.” Burada yurdun kutsallığının bozulması, zamanın çürütücü etkisiyle birlikte vurgulanır. **Mad-dileşen bir vatan** söz konusudur.

Vatan Özlemi

“تَمَازَعَنِي الْحَيْنُ إِلَى ثَرَاهَا” – “Toprağına duyduğum özlem beni çekiştiriyor.” Bu dizeyle birlikte toprak kavramı metafizik bir boyut kazanır. Vatan yalnızca bir ülke değil, insanın kök saldığı, geçmişinin, anılarının ve kimliğinin şekillendiği yerdir. “Çekiştirme” fiili, içsel çatışmayı, duygusal bölünmüşlüğü ifade eder.

Terk Edilmişlik

“فَأَيْنَ الدَّارُ؟ أَيْنَ الْأَهْلُ؟ قَفَرٌ” – “Nerede o yurt? Nerede o halk? Çöle dönmüş.” “كَأَنَّ” – “Sanki yeryüzü topluca ölmüş gibi.” Bu son dizelerde şair, vatanın artık yaşanabilir bir yer olmadığını, halkın yokluğunu ve yaşamın sönüşünü anlatır. Çöl ve ölüm imgeleriyle **mutlak bir yalnızlık** duygusu yaratılır.

Şiirdeki Sanatlar

Kişileştirme: “بَكَتْ عَيْنِي” – “Gözüm ağladı.” Gözün ağlaması bir gerçeklik olsa da burada göz, **duygusal olarak canlandırılmış** ve şiirin öznesi hâline getirilmiştir. Bu bir kişileştirmedir.

İstiare: “الدَّهْوَرُ بِهَا تَبِيعٌ” – “Zamanla orası satılık hâle geldi” “Zaman” burada **ticaret yapan bir varlık** gibi düşünülmüştür. Zamanın yurdu satılığa çıkarılması, geçip giden yılların vatani terk edilebilir kılması anlamındadır.

Tezat/ Zıtlık: “كُنْتُ أَحْسَبُهَا مَقَامِي - فأصبحت” - “Orayı meskenim sanırdım – ama...” Beklentiyle (mesken, huzur) gerçekleşen durum (satılık hâle gelme) arasında **tezat** vardır. Şairin vatanına dair hayaliyle, bugünkü gerçeklik çarpışır.

Nîdâ: “قَائِنَ الدَّارِ؟ أَيْنَ الْأَهْلِ؟” - “Nerede o yurt? Nerede o halk?” Bu cümle, içli bir **çağrı**, bir **yoklama** niteliğindedir. Hem geçmişin izini sürer hem de hayal kırıklığını açıkça dile getirir.

Sonuç

Reşîd Eyyûb'un şiirleri, klasik Arap şiirinin duygusal derinliğini, modern bireyin yalnızlık ve aidiyet kaybı gibi içsel temalarıyla birleştirir. Şair, duygularını sadece bireysel bir şekilde değil, toplumsal çözülüşün izlerini taşıyan bir biçimde dile getirir. Eyyûb'un şiirlerinde hüzün, yalnızlık ve vatan hasreti, birer duygu halinden daha fazlasıdır; bunlar, şairin içsel dünyasında bir çatışmanın yansımasıdır.

“Ey Kalbim” şiirinde, kalbe hitap eden içsel monologlar, şairin yalnızlık ve toplumsal adaletsizlikle yüzleşmesini simgeler. Burada, vatanın anlamını yitirmesi hem fiziksel hem de manevi bir göçü dile getirir. Şiirin dilindeki sade ama yoğun anlatım, kişileştirme, mecaz ve zıtlık gibi sanatlarla desteklenir. Şairin kalbine seslenmesi hem bir avutma hem de ruhsal bir yüzleşmedir.

“Vatana Özlem” şiirinde ise gözyaşı, geçmişin ve kaybolan kimliğin hatırlatıcısıdır. Şair, kaybolmuş bir vatan ve silinmiş bir kimlik üzerine ağlar. Burada aidiyet kaybı, daha belirgin ve sarsıcı bir şekilde ifade edilir. “Sanki yeryüzü topluca ölmüş gibi” dizesi, sadece kaybolan bir yurdu değil, aynı zamanda şairin dünya algısının da çöküşünü gösterir.

Her iki şiir de müzikaliteyle güçlendirilmiş bir dil kullanır. Kafiye ve tekrarlanan sesler, duygusal yoğunluğu artırırken, şiirlerdeki temalar – ümitsizlik, gurbette huzur bulamama ve adaletsizlik – bireysel bir krizle birleşir. Vatan, artık sadece bir coğrafya değil, değerlerin kaybolduğu, kimliklerin silindiği bir simge haline gelir.

Eyyûb'un şiirlerinde hüzün ve yalnızlık, bireysel bir duygudan çok toplumsal bir eleştiri halini alır. Klasik Arap şiir geleneğini koruyarak, modern insanın yaşadığı içsel ve toplumsal çatışmaları en derin şekilde işler. Bu şiirler, sadece bireysel bir yalnızlık değil, aynı zamanda evrensel bir aidiyet kaybının da yansımasıdır. Reşîd Eyyûb hem Mehcer edebiyatının hem de modern Arap şiirinin önemli bir temsilcisi olarak edebiyat dünyasında kendine sağlam bir yer edinmiştir.

Kaynakça

- Gemi, A. (2018). *Mehcer edebiyatı üzerine bir değerlendirme*. *Journal of Turkish Studies*, 13(28), 437–451. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14558>
- Hasan, H. C. (1962). *el-'Edebu'l-'Arabî fi'l-Mehcer*.
- Landau, J. M. (1994). *Modern Arap edebiyatı tarihi (20. yüzyıl)* (1. bs.). Gündoğan Yayınları.
- المیادین. (2019, Aralık 1). صدور الأعمال الشعرية الكاملة للشاعر رشيد أيوب. <https://web.archive.org/web/20191201083608/http://m.almayadeen.net/books/853518>
- Şimşek, D. S. (2020). *Amerika'daki Arap göç edebiyatında din anlayışı: (Cibran Halil Cibran, Mîhâil Nuayme, Emîn er-Reyhânî ...)*. Yalın Yayıncılık.
- Wikipedia. (2024). رشيد أيوب. *Wikipedia*. Erişim tarihi: 11 Mayıs 2025. https://ar.wikipedia.org/w/index.php?title=رشيد_أيوب&oldid=65642703
- Yazıcı, H. (2003). *Mehcer edebiyatı*. TDV İslâm Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehcer-edebiyati>
- Yazıcı, H. (2022). *Göç edebiyatı: Doğu'yu Batı'ya taşıyanlar*. Akdem Yayınları.